

נאור של נייר

המיתוס של „טוהר הנשק” * הרובים של יצחק

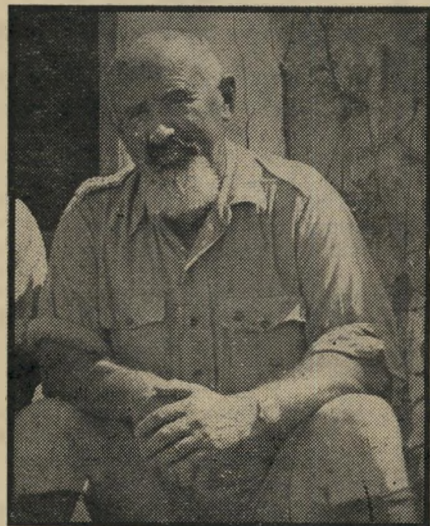
שדה * השירים של נתן אלתרמן * סיפורת שניכשלה בטיהור

השרץ * אהרון מגד חפשו „דרייפוס אדה”

החוויה הישראלית

מסביב למדורה

תתיברבות הפלמ"ח של שנות הארבעים, הזינה את עצמה במשך שנות דור ויותר, במיתוס שיחותיו המפורסמות של אלוף יצחק שדה, מסביב למדורה. אלא שהי מרחק מהמיתוס למציאות — היה כמרחק בין כוכביהלכת ארץ לכוכבים. אומנם במיתוס השיחות מסביב למדורה, אמר יצחק שדה, כמה אימרות, בנוסח של: את הרובה

אלוף יצחק שדה ומי יישא את הרובה שלנו?

הרוסי נושא חיל רסי, את הרובה האנגלי חיל אנגלי — ואז הוא קרא בשאגה — ומי יישא את הרובה שלנו?

בשיחה מפורסמת אחרת, קרא אלוף שדה: „אהב את הרובה ושנא את המיל"ח המזרחי, תוך שהפיץ את הסיסמה: „הא נשקנו טוהר”

נשקו של דור תש"ח, היה טוהר פחות או יותר, למעט כמה: סירבונד, סירבונד, סירבונד... או שאר חריגים, המתראשים בלשון שדה. גם סיפוריה של חירבת חיזעה, כפי שהובא בנוסח סיפורתי בידי ס. יזהר — מעודו לא ייצג מילחמה ודור, אלא היווה אזערה, תחת תתיברבות אהב את הרובה ושנא את המילחמה.

31 שנים חלפו בין ראשית מילחמת העצמאות לבין מיצע ליטאני, שהביא לחשיפה מחדש של שאלת השאלות המור שריות של החברה הישראלית. שאלת טוהר הנשק.

כאשר חיילים רוצחים אזרחים בטוהר נשק, הם מהווים חודיחנית של תרבות. ואת התרבות הישראלית הביאה אל פילטו ולאשר הביאה, יש להטיל את האשם בתיבות שגידלה גידול שכמותו. תרבות בתיבות צומחים מישפטים כפי ש. יזהר מנסחם בימי ציקלג: „...כל הדיבורים האלה! הלא גם הערבושים כשברחו מכל הכפרים שלהם, למה ברחו?...” או „...משהו מס' רית מכל זה! סיכס כרוילי וצירף הסבר: סרפ-סוף אותם הערבושים המוקמים, אלה שברחים שבע פעמים בכל יום משכנה מוקמות בנגב — מתגרשים ונעלמים ושקט

ושלווה; מה אלה פתאים באו לצלוף?...” כך נוצר פולחן הנחיתות של האויב-מנגד, וניסוחים כמו: „ערבציקום! סתם מקר' מים, יחפים, בשמלות, מדורבנים... הבי' תה, פרחנים, פחדנים מזוממים, ערבו-שים... הנה הם שם! ומאלה נתפחדנו, צחקו! ניקודי הזכוכים, תראו הכתים — כיריקות אפשר לחפל שכאלה! עתה נשי תכבו להם, נבלעו בין העשכים... מה הם אם לא ערבושים, וראינו את הערבושקים שלנו בכל הארץ: המתחיל לברוח יכרה, אין מפלט אחר, עד תום ועד מעבר גבולות — ואנחנו אחריהם...”

ימי ציקלג של ס. יזהר הוא מאפיין קטן של חודיחנית גדול, של תרבות הרג, ומוסר לקוי — בממדים שאינם ראויים לישראליות והישראליות אינה ראוייה להם, אך בדומה ליצירות אחרות של דור הסופר רים המכונה דור הפלמ"ח מביא יזהר את איכויות המוסר הלקויות של דורו, איכויות שיש בהן מעט פרשנות למעשים שנעשו בגדות נהר הליטאני.

„האלים עצלים”

סיפור קצר בשם שבעה מהם מופיע בקובץ צנום מאת סופר צעיר אחר של תש"ח, נתן שחם, תחת הכותרת האליס עצלים. בסיפורו זה מביא שחם הצעיר, עוד המחשה למוסר הלקוי של סופרי דור תש"ח (ולא המוסר הלקוי של לוחמי דור תש"ח אם לצטט את הסופר שלמה צמח, שהיקשה, ושאל בפומבי את ס. יזהר: „אם ידעת על אותו עניין, שבשמו כתבת את חירבת חיזעה — מדוע לא הגשת תלונה — הרי היית קצין מודיעין?”).

בסיפור שבעה מהם כותב נתן שחם: „ברביות ערבנו סיר ובהבאנו שבוי. היה זה כפרי צעיר כבן שלושים, בעל פרצוף מרדני נמרץ שעורר את המת הכל. הבאנו אותו לחצר וציוונו עליו לרוץ. פעם אחת רץ ושב, ולא אירע דבר. ציוונו עליו לשוב ולרוץ. שוב לא אירע דבר. בשלישית דרשנו ממנו שיריץ סחוריסתור הוא סירב. הריצה ללא מעט נחשבה בעיניו התעללות והוא העז וסירב. הוכה עד שירק דם. הוא היה יפהתואר ופניו הכינו תימהון וכזו. לפתע המק החל לרוץ במורד הגב עה. צעדים אדירים היו לו ואיש מאתנו לא יכול להשיגו, אבל הצורך של המקלע השיגו והוא צנח ונפל ואבד בין השיחים. נדמה היה שנשמענו קול נאקה, אך הפחנו את דעתנו. שלחנו צרור נוסף למקום המפולת בתור מכת-חסד. לא ביקשנו את מותו, ומאחר שלא מת כמקש צר היה לי עליו... דומה שמותו נתכזב, ללא מעט...” מוסרו הלקוי של שחם, אינו מתעלה מעל לזה של ס. יזהר. שניהם מייצגים בכתיבתם הרואית זו, סימפטומים של חולי תרבותי, של השלמה עם מצב הרג אפשרי, מצב שאינו מעיד על איכות מוסרית רבה, איכות המעניקה לנו זכות כלשהי כאן.

„מחלקת ההר”

סיפור אמיתי ממילחמת-העצמאות, הוא סיפורו של מחלקת-ההר, אותה מחלקה שהייתה תחת פיקודו של דני מלס, שנחלצה להגנת גוש-עציון הנצור, ומצאה בדרך את מותה. בשל סירוב מפקדה להרוג רועה ערבי זקן. אגדה זו זכתה לקבל ממד מיתור לוגי, כתוצאה משירו של המשורר הייז גורי הנה מוסלית גופותינו, שיר שבו הוא מתמודד בדרך עם שאלת טוהר הנשק של דורו, ידיו של גורי אכן טהורות, ואינן מגואלות בדם כלשהו, של אויב, או גזל אחר של צביעותיות.

עמדה אחרת, אמיתית, מעמיקה ומשכנעת יותר של דור תש"ח, מביא עמוס קינן בסיפורו שואה 2, שבו בולט אחד מגיבוריו אשר „הצליח לגלות לא פחות מ-231 חלקיקים המהווים את גרעין המוסר...” אך את המיתוס של הל"ה, מביא קינן בנוסחו שלו, כך בעמוד 36 בגירסה א': „וצאנו לדרך סמוך לשקיעה ושקיעת ארובות הלכנו הליכה מאומצת בשבילי הרים פתיליים, נוהרים שלא להתגלות בדרךנו מפחד האויב המשוטט. סמוך לשעה שתיים אחרי הצות גילו הגששים שצעדו בראש רועה ערבי זקן ישן תחת כיפת פלע. הרועה העורר בבהלה, אך אנו נבהלנו לא פחות. קיימנו התייבצות מה לעשות בו. הלילה היה כליכך שקט, וקר. מרחוק נשמעו נביחות כלבים. זאת הייתה הארץ שעמם לקחו אותה מאתנו, ואחר כך באנו לקחת אותה ממישהו אחר, ועכשיו רוצה המישהו האחר לקחת אותה מאתנו. הרועה חזק הכיט כנו בעיניים מבהלות, אך לא אמר דבר. השארנו אותו בחיים המשכנו להתקדם אל עבר היישוב הנצור. הרועה הזעיק את אנשי הכנופיות ששרצו בהרים מוסביב. לפנות בוקר הוקפה המחלקה, ואיש מאנשיה לא נותר בחיים. לימים נפל גם היישוב הנצור...”

גיורסה שנייה, מביא קינן בעמוד 42, שבה הוא כותב: „הפעם הזאת החלטנו שלא לחזור על אותה שגיאה אומללה עם הרועה הזקן. כאשר מצאנו אותו תחת כיפת פלע, הוצאנו אותו להורג. באותה מילה נהי צמחנו, אך את זיכרו של הרועה הזקן לא הצלחנו למחות מלבנו. הוא הפך רוח-רפאים רעה, המתגוררת בבארות עזרי בת, בשדות קוצים, בחורבות...” רוח-רפאים רעה, לא פחות מרוח הרפאים הרעה שאותה הביא עלינו אותו דניאל פילטו, שעורר מחדש את שאלת טוהר הנשק.

צביקה והחברה'

סופר אחר מאותו דור, הוא חנוך בר-טוב, שבסיפורו החשוב והנפש מנסה בדרך עקיפין, למצוא תשובה לשאלות הייסוד של מוסר דורו, והוא כותב: „צביקה ביקש דרך לתאר כיצד נקלע משה אל תוך אותו משבר נפשי המור, להסביר לה מיכז של המשבר עצמו. כיצד נסחף ונאחז ברוגמי-טיקה עקרה, הרסנית, של צבאלוחמים

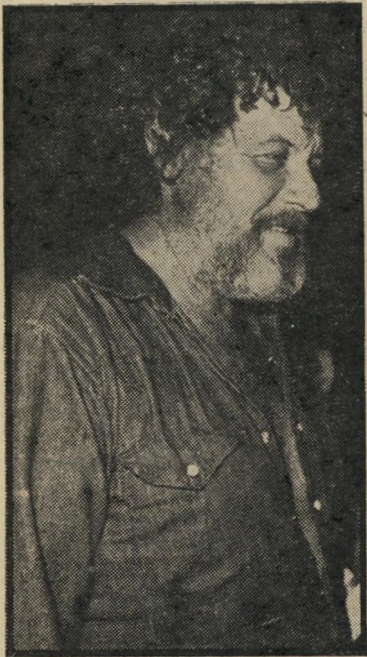

ניסים אלוני

מעטים מסופרי דור תש"ח הבינו, כי מתח הערכים שעליו חונכו אינו הולם את האמת. אלא שסופרים אלה לא היו נועזים די צורכם כדי לקרוא לילד בשמו. לכן הם העבירו את המעשים והמינוחים לבעלי-חיים.

גמל, חמור וניצחון

לפחות שלושה סיפורי מילחמת-העצמי אות עוסקים בהריגת בעלי-חיים. מנחם תלמי פירסם סיפור שבו הורג גיבורו

דן כן-אמוץ

— וזרם דם שטף מראשו

חנול, דן כן-אמוץ תיאר בסיפורו הגמל והניצחון הריגת גמל, בעוד שניסים אלוני, מביא את גיבורו להרוג חמור.

שלושתם בוחנים למעשה, ביודעין או שלא ביודעין, את ערכי המוסר הפלמ"חי של טוהר הנשק. הראשון שביניהם, תלמי, כותב: „לחצתי את הפטן למותני. סדק היה בחלוקי, והלה (החחול) תקע בו משולש ראשו כרי מחציתו — יותר מכך לא יכול. בלי המדה ראיתי עכוזו הרוטט מתאמץ נושא להתחמק בעד החיץ, את רגליו הדרוכות כמתרים, את צלעותיו המתקששות ונתות ומבקשות לנפח ככוח מאמץ הגוף את המעבר הצר, הצר מדי. יללות הנוקטת